

UDAL IZENEN OFIZIALTASUNA

Donostia, 1980, V-30

Luis Michelena

Autonomi-bideetan barrena abiatuak garen edo abiatzekotan gauden une hauetan, maiz entzun ditut besteren kezka gure hiri-izenak (batez ere) direla kausa, eta gezurra nioke nerau ere artega nabilela aitortuko ez banu. Sartua baitago gure artean izenak edozein lekutan eta edozein testu-ingurutan euskal ortografia soilez ematea edota euskal izena bakarrik, erdarazkoa bazterturik, ager-eraztea. Badira ere, gainerakoak aski ez balira, euskal izenak berak euskalduntzen edo euskalduntzenago eginahalean ari zaizkigunak.

Hori guztiori eta gehiago ongi irudituko litzaidake zin-zinetan uste banu horrela euskara indartzen eta zabaltzen dela. Baina, izena duen edozerk izana ba omen du ere, diotenez, hark ez du hau gehiegi aldatuko.

Gure asmoa eta gogoia Euskal herria egunen batean egiazko Euskal herri bihurturik ikustea da, noski: gure ondorengoek ikustea, alegia, geure begiz ikusiko ez duguna. Badakigu, haatik, beste hizkuntzarik ere ezagutuko dela, ezagutu eta erabiliko, bai gure herrian bertan eta bai batez ere gure herriak besterekin izan behar dituen tratuetan. Onenean ere, ez baitugu euskara herri eta nazioarteko tratu-hizkuntza mailara jasoko, zein ere jasotzen dugun.

Gure hiri, auzo eta eskualdeen izenak bitara esan eta idatzi ohi dira edota, nahiago baduzue, bitara esan eta idatzi behar lirateke: euskal-jantzian eta erdal-gisara, eta erdara gaztelania da bazter hauetan, besteetan frantsesa orain. Bataren eta bestearen arteko aldea grafia kontu hutsetan datza maiz aski (*Gopegi* nahiz *Gopegui*, *Zumarraga* nahiz *Zumárraga*, inork horrela apaindu nahi balu, eta abar), hortik goragoko aldaerak ere usu aurkitzen dira (hala nola *Galdakao* / *Galdácano*, etc.) eta badira azkenik elkarrekin jatorrizko zerikusirik ez duten izen bikoteak ere (*Luzaide* / *Valcarlos*, *Iriberri* / *Villanueva*), hotsei dagokienez bederen.

Ez dakigu zergatik, este baterako, *v* bat duen erdaraz *Vergara*-k, baina horrela agertzen da Nafarroako dokumentuetan behintzat XI-XII.mendeez geroz; ez dakigu, orobat, nondik daramaten *Hernio*-k edo *Hernani*-k (garai batean erdaraz bakarrik) izenburuko letra hori. Gaur egun, *Bergara*, *Hernio*

eta *Hernani* idatziko genuke, nik uste, euskaraz; aspaldi ez duela, berriz, *Bergara*, *Ernio* eta *Ernani*. Nolanahi ere, aldaera horiek ez diote gehiegi kentzen ez gehitzen izenaren euskal izaerari. Etorkiari buruz, alferrik da (erdaraz ari garelarik) *Kadreitza* nahiz *Opakua* idaztea, bekokian baitute ageri latinaren eta (lehenbizikoak) erromantzearen bitartekotasuna.

Bergara nahiz *Vergara* (erdaraz diot, berriz ere) oinarriztat hartzeak baditu ondorio larriak eta alde askotarik (ekonomiarenetik, batipat) arras kaltegarriak. Munduan barrena abezez sailkatuak dauden izenak, erabat aldatu behar ote dire, dozenaren bat zinegotziri gogoak eman dielako? Ala konputatzaileei buruz erakutsi behar ote diegu nola ezagutu *Errenteria* itxuran (*Orereta* itxuran ez baldin bada) agertzen zaien *Rentería* izena?

Nik ez dakit ongi nondik noraino jo dezakeen, nahi izanik ere, Euskaltzaindiak auzi honetan. Funtsezko zimentarri bezala, honako puntu hauek azpimarkatuko nituzke nik:

1.—Euskaltzaindiak (*Izendegia*-ren eta honek izango dituen osagarrien bitartez) hartu dituen eta har ditzakeen erabakiak euskaraz ari garenean, hitzez nahiz izkribuz, erabili behar diren izen propioez (izen propioen formez) dira.

2.—Euskal izen horiek berezko dute ofizialtasuna eskualde honetan eta Euskaltzaindia ofizialtasun horren alde agertu da beti.

3.—Euskaltzaindiak ez du, ordea, inolazko eskubiderik izenok erdaraz nola erabili behar diren esateko. Hori besteren esku dago, eta, batez ere, gure esku, erdal izen horiek gure herrian duten itxura lauzpabost mende zehar Euskal herrian bertan hartu dutena baita batipat. Erdaraz ari ziren euskaldunek eman diotena, beraz, besterik baino gehiago.

4.—Ezin sar daiteke Euskaltzaindia besteri dagozkion eginbideetan, baina adieraz dezake, gutienez, euskararen alde jokatu nahi duenak (bere eskualde, hiri nahiz auzoan) baduela inguruan zeri ekin. Izen-aldaketa axaleko kontua besterik ez dela egiteko larri horretan. Zertarako dugu euskarazko izen bakarra, bertako hizkuntza bakarra edo nagusia erdara baldin bada?

5.—Erdal normak ez ditu Euskaltzaindiak ematen Erdaltzaindi batek edo bestek baizik. Begiramena merezi dute, haatik, hauek ere, gure ondasunen kontra ez dabilizan guztian. Eta badirudi tradizio luze batek guregana dituen izenak, nahiz erdaraz erabiltzekoak izan, errespetoa merezi dutela, baita horiek ere.

6.—Gauza jakina da zer gertatu ohi den gehienbat horrenbeste aldiz egin diren izen aldaketekin: hor ditugu, urrutiago jo gabe, hainbeste kale, plaza, eta gainerako. Joku alfer horretan sartzeak, bada, ze probetxu ekar dezake, ezinbestean egiten ez baldin bada?